

Programma 2021

donderdag 1 juli, 13–14 uur

René van Beek – Bibliotheken in de klassieke oudheid

De letterlijke betekenis van *biblio-theke* is kast of opbergplaats voor boeken. De oude Grieken en Romeinen schreven niet alleen boeken, ze lazen ze ook en ze verzamelden ze. Net als in onze tijd waren er boekhandels, uitgevers en bibliotheken. Dankzij archeologische vondsten weten we hoe boekenkasten er in de oudheid uitzagen. Uit de Romeinse tijd kennen we boekenkasten die afgesloten werden met deuren. De openbare bibliotheken waren vaak ook bedoeld als studiecentrum met een leeszaal in het midden; de boeken werden meestal niet uitgeleend. Boekwinkels en uitgeverijen waren er natuurlijk ook. Allemaal dingen die nog steeds herkenbaar klinken. In deze lezing vertelt conservator René van Beek over boeken in de oudheid.

René van Beek (1958) is conservator Klassieke Wereld bij het Allard Pierson. Hij houdt zich onder meer bezig met de collectie Romeins glas en de collectie gipsen beelden. In 2008 was hij een van de samenstellers van de tentoonstelling *Boek en oudheid*.

donderdag 8 juli, 13–14 uur

Klaas van der Hoek – Vriendschap op papier: alba amicorum

Manuscripten zijn er in alle soorten en maten. Heel boeiend zijn alba amicorum: 'vriendenboeken', waarin men handgeschreven uitingen van vriendschap en genegenheid bijeenbracht. Het genre ontstond in de zestiende eeuw. Toen waren het doorgaans adellijke studenten die in fraaie albums inscripties, vaak geïllustreerd, verzamelden van familie, vrienden en vriendinnen. In de twintigste eeuw deden jonge meisjes nog steeds hetzelfde in hun poesiealbums. Daartussen 'wandelde' het genre door de rangen en standen van de samenleving en veranderden albums van vorm en inhoud. Goed vertegenwoordigd in het Allard Pierson zijn albums van heren en vooral dames uit de burgerij in de late achttiende en de negentiende eeuw. De inhoud – vaak losbladig, in schattige doosjes – is huiselijk van karakter en bestaat deels uit borduur-, knip- en vlechtwerkjes. In deze lezing passeren alba amicorum uit vijf eeuwen de revue.

Klaas van der Hoek (1960) studeerde Nederlands en mediaevistiek en werkte in verschillende bibliotheken. Als conservator handschriften en moderne letterkunde bij het Allard Pierson beheert hij de meest uiteenlopende voorwerpen en verzamelingen. De collectie handschriften omvat veel meer dan enkel 'echte' manuscripten: tekeningen, foto's en penningen bijvoorbeeld, tot aan inktstellen, haarlokjes en dodenmaskers toe. Brieven en alba amicorum hebben zijn speciale aandacht.

donderdag 15 juli, 13–14 uur

Erik Geleijns – Laurens Jansz Coster

De legendarische uitvinder van de boekdrukkunst
vanuit *Huis van het boek*, Den Haag

Volgens zestiende-eeuwse bronnen zou de boekdrukkunst in Haarlem zijn uitgevonden, door ene Laurens Janszoon Coster. Het lokale verhaal groeide in enkele eeuwen uit tot een legende, met als hoogtepunt de plaatsing van een standbeeld op de Grote Markt in Haarlem in 1856. Nederlandse geleerden en liefhebbers verdedigden eeuwenlang 'Haarlem' tegenover 'Mainz', de stad van Johannes Gutenberg. Zo ook de stichter van Huis van het boek, baron Willem van Westreenen, en zijn verre familielid Gerard Meerman. Maar hoe zit het nou echt?

Erik Geleijns (1968) is collectiespecialist bij de KB | nationale bibliotheek van Nederland en catalograaf bij het Allard Pierson. Tot voor kort was hij conservator Oude Collecties van Huis van het boek (Museum Meermanno). Hij doet onderzoek naar de geschiedenis van het Nederlandse (en met name Haagse) boek in de vroegmoderne tijd.

donderdag 22 juli, 13–14 uur

Carl Haarnack – *Authentique bewyzen omtrent de Colonie Suriname*
Reisverslagen vanuit de studeerkamer (1700–1900)

De vroegste beschrijvingen van het gebied dat nu Suriname heet, gaan terug tot de zestiende eeuw. Reisverslagen vormen unieke bronnen voor historisch onderzoek. Ze vertellen over 'nieuwe' gebieden die tot dan toe niet beschreven waren. Tegelijkertijd leren we ook iets over de reizigers zelf en hun achtergrond. In de Surinaamse bibliotheek vinden we vele ooggetuigenverslagen van kooplui, artsen, plantagedirecteuren en missionarissen die in de achttiende en negentiende eeuw de kolonie Suriname bezochten. Minstens zo interessant zijn gek genoeg de boeken die geschreven werden door geleerden vanuit hun studeerkamers. Zonder ooit in Suriname geweest te zijn schetsten zij een boeiend en vaak geloofwaardig beeld. Zij gebruikten daarvoor verhalen van teruggekeerde reizigers maar putten ook uit archieven en bibliotheken. Sommige van hun bronnen bestaan niet meer. De vraag of relazen van reizigers die daadwerkelijk de Atlantische Oceaan zijn overgestoken betrouwbaarder zijn dan de 'authentique' verhalen van thuisblijvers is niet eens zo makkelijk te beantwoorden.

Carl Haarnack (1963) studeerde politieke wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam. Hij is de oprichter van Buku – Bibliotheca Surinamica, een

bibliofiele collectie van antieke boeken en prenten over Suriname. Hij schrijft voor het tijdschrift *Parbode* en de website www.buku.nl en publiceert regelmatig artikelen over de geschiedenis van Suriname en koloniaal erfgoed. Haarnack werkte als gastcurator mee aan de tentoonstelling *Slavernij verbeeld* bij de Bijzondere Collecties van de UvA in 2013. Recent was hij als adviseur verbonden aan *De Grote Suriname-tentoonstelling* in de Nieuwe Kerk in Amsterdam.

donderdag 29 juli, 13–14 uur

Peter J. Forshaw – *Arcana Publicata*

Early Alchemical Image Sequences and the Golden Age of Emblematic Alchemy
in English

One of the best-known Rosicrucian publications is the *Chymische Hochzeit* or *Chemical Wedding*, published in 1616. On its cover it bears the words, *Arcana publicata vilescunt* (Mysteries made public become worthless), which seems a rather paradoxical statement on a book available for purchase by anyone with sufficient funds. Once the optimistic owner looked inside the book, however, and engaged with the highly symbolic language of the story, perhaps he understood that even when published, some works still retained their air of enigma and mystery. The title page phrase originally appears in an alchemical work by the German alchemist, magus, and theosopher Heinrich Khunrath (1560–1605), whose *Amphitheatre of Eternal Wisdom* (1595/1609) is one of the treasures of the Bibliotheca Philosophica Hermetica collection at the Allard Pierson. In this session we shall look at some of the influential alchemical works that communicate ideas through symbolic images, beginning with the earliest published alchemical image sequences, the *Pretiosa Margarita Novella* (1546) and the *Rosarium Philosophorum* (1550), Khunrath's *Amphitheatre* (1609), and then works that contributed to the Golden Age of Emblematic Alchemy in the 17th century, by Michael Maier, Johann Daniel Mylius and Daniel Stolzius von Stoltzenberg.

Prof. Peter J. Forshaw is Associate Professor in History of Western Esotericism in the Early Modern Period at the University of Amsterdam's Center for the History of Hermetic Philosophy, where he specialises in the intellectual and cultural history of occult philosophy (in particular alchemy, magic, and Christian cabala) and its relation to religion, science and medicine. He is also Head of the Ritman Research Institute at the Embassy of the Free Mind, Amsterdam, where he works on the *Geheime Figuren* and *Teaching by Images* projects.

donderdag 5 augustus, 13–14 uur

Annemarie van Haeringen – Van zwierige lijn tot breiende geit

Kinderboeken vormen een van de meest geliefde genres in de literatuur: iedereen herinnert zich wel een favoriete prentenboek uit zijn of haar jeugd. De illustraties van deze boeken zijn minstens zo belangrijk als de tekst. Maar hoe ontstaat een kinderboek, en hoe groeit een verhaal uit tot een prentenboek? Illustrator Annemarie van Haeringen (*De prinses met de lange haren, Beer is op Vlinder*) beschrijft in deze workshop het creatieve proces van idee naar boek. De kans is groot dat je weleens een boek met illustraties van haar hand hebt gelezen. Aan de hand van allerlei verschillende voorbeelden van verhalen die zij de afgelopen jaren illustreerde, vertelt ze over het ontstaan van kinderboeken.

Annemarie van Haeringen (1959) studeerde af aan de Gerrit Rietveld Academie in Amsterdam met als favoriet vak Artis-tekenen. Dat is later in haar werk duidelijk terug te zien. Van Haeringen illustreert kinderboeken maar meestal maakt ze prentenboeken, gebaseerd op een eigen verhaal of in samenwerking met auteurs als Bibi Dumon Tak, Rindert Kromhout, Sjoerd Kuiper en Toon Tellegen. Haar werk is meermalen bekroond, onder meer met drie Gouden en drie Zilveren Penselen. Veel van haar boeken verschijnen vertaald in het buitenland, van Mexico tot China.

donderdag 12 augustus, 13–14 uur

Bram Vannieuwenhuyze – Oude kaarten: mooi maar onbetrouwbaar?

workshop, maximaal 15 deelnemers

Oude kaarten zijn vaak prachtige documenten, maar zijn ze wel betrouwbaar? Als de informatie op een oude kaart betrouwbaar en nauwkeurig is, dan kan ze worden gebruikt als informatiebron voor historisch, landschapskundig, bouwhistorisch en archeologisch onderzoek. Voor velen is de betrouwbaarheid van een oude kaart dan ook een belangrijk aandachtspunt. Vaak wordt overigens gedacht dat kaarten in de loop der tijden steeds nauwkeuriger, en dus betrouwbaarder zijn geworden. Uitgangspunt van deze digitale workshop is echter dat het weinig zin heeft om ‘de betrouwbaarheid’ van een oude kaart te bepalen; een kaart kan immers op diverse vlakken meer of minder betrouwbaar of nauwkeurig zijn. Dat zal samen met de deelnemers worden geïllustreerd en getest aan de hand van enkele concrete casussen.

Prof. dr. Bram Vannieuwenhuyze (1980) studeerde geschiedenis aan de Universiteit Gent en verdedigde er in 2008 een proefschrift over het ontstaan en de ruimtelijke ontwikkeling van de middeleeuwse stad Brussel. Sinds 2015 is hij aangesteld als bijzonder hoogleraar historische cartografie aan de Universiteit van Amsterdam. Daarnaast werkt hij als zelfstandig onderzoeker en gids voor Caldenberga.

donderdag 19 augustus, 13–14 uur

Christianne Muusers en Marleen Willebrands – Te gast bij Battus

Aan tafel in 1593

Marleen Willebrands en Christianne Muusers, gaan met elkaar in gesprek over *Het excellente kookboek* van Doctor Carolus Battus uit 1593. Zij vertellen over het leven van Battus, zijn kookboek, en bieden een kijkje achter de schermen van de totstandkoming van dit boek. Op de gedekte tafel anno 1593 staan enkele schotels met gerechten die Marleen en Christianne hebben bereid. Ook die komen ter sprake. De deelnemers krijgen de recepten van tevoren tot hun beschikking, zodat ze mee kunnen proeven met de auteurs.

Christianne Muusers (1959) en Marleen Willebrands (1953) zijn neerlandici, gespecialiseerd in oudere Nederlandse taal- en letterkunde, met name op het gebied van culinaire teksten. Beiden hebben diverse publicaties op dit gebied op hun naam staan. Kijk voor meer informatie op Battus.nl.

donderdag 26 augustus, 13–14 uur

Silke Geven – Bookstagram

Als je van sociale media, lezen, fotografie en schrijven houdt, is de kans groot dat je al eens een blik op *Bookstagram* geworpen hebt. Instagram voor boekenliefhebbers is een fenomeen dat de laatste jaren steeds populairder wordt. Je leest een boek, maakt er een mooie foto van en deelt je mening erover met de rest van de wereld via Instagram. In deze workshop krijg je een inkijkje in de wereld van *Bookstagram*. Wat is het precies, welke impact heeft het op de marketing van boeken, maar ook: hoe begin je er zelf aan? Het is zeker niet nodig om een professioneel fotograaf te zijn. Met een mooi boek, een telefoon met camera en een beetje creativiteit kom je al een heel eind.

Silke Geven is historica en boekwetenschapper. Ze behaalde in 2020 haar master Boekwetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam. Eerder studeerde ze Geschiedenis aan de Universiteit van Antwerpen. Tijdens haar master Boekwetenschappen specialiseerde ze zich in cultureel ondernemen in het boekenvak en liep ze stage bij uitgeverij Meulenhoff-Boekerij. Tijdens deze stage leerde ze veel bij over online marketing binnen de uitgeverijwereld. Ze leest, fotografeert en schrijft graag en deze passies combineert ze in haar *bookstagramaccount* [@bookish_traveller](https://www.instagram.com/bookish_traveller).

vrijdag 10 september, 17–18 uur

Elizabeth Savage – Where is Colour in Book History?

Frederik Mullerlezing, free, in English

Print heritage is not black-and-white; it only seems to be. In the last ten years, a wave of publications and exhibitions has transformed the history of prints by revealing that art history has ‘erased’ colour in prints since the field developed 300 years ago. It is now established that colour-printed images were far more common than had been thought possible: they communicated ideas, clarified scientific knowledge, and aided religious devotion, for example. But new research reveals that the history of colour printing is centred in books, not artworks, and that book history has similarly been ‘bleached’ by academic conventions, collecting practices, and cataloguing protocols. This talk is a call to bring the colour revolution from printed imagery to texts. By exploring the role of printers (not designers) and focusing on varied kinds of content including texts and diagrams, it lays the groundwork for a parallel, vibrant transformation of the history of books in pre-industrial Europe.

Dr Elizabeth Savage is Senior Lecturer in Book History and Communications, Institute of English Studies, School of Advanced Study, University of London, and Honourary Fellow, Centre for the Study of the Book, Bodleian Libraries, Oxford University. Her research into pre-industrial European printing techniques across text and image, especially for colour, has won awards including the 2020 Schulman and Bullard Article Prize. Her latest book is *Early Colour Printing: German Renaissance Woodcuts at the British Museum* (2021). She regularly curates and contributes to exhibitions, most recently at the Staatliche Kunsthalle Karlsruhe and Musée du Louvre. She teaches at London Rare Books School.